

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Voornes Duin**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1014 Nauwe korfslak
 - H1340 *Noordse woelmuis
 - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

1. Het besluit tot aanwijzing van de speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) **Voornes Duin** zoals aangewezen bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/328,

Stcrt. 2000, nr. 65) en gewijzigd bij besluit van 10 januari 2003 (TRCJZ/2002/5725) wordt gewijzigd.

2. Paragrafen 3.1 en 3.3 van de Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit van 10 januari 2003, wordt vervangen door de paragrafen 3.1, 3.3 en 3.4 van de Nota van toelichting bij dit besluit.
3. In paragraaf 4.2 van de Nota van toelichting behorende bij de in het eerste lid genoemde besluiten van 24 maart 2000 en 10 januari 2003 vervallen de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG: Grote zilverreiger en Visarend.
4. Paragraaf 4.4 en de hoofdstukken 5, 6 en 7 van de in het tweede lid bedoelde Nota van toelichting vervallen.
5. De kaart behorende bij het besluit van 10 januari 2003 wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. De aanwijzing, bedoeld in artikel 1, en de wijziging, bedoeld in artikel 2, gaan vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart, welke deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 bedoelde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Voornes Duin**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting behorende bij dit besluit.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging West, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT, in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Zuid, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN, in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Oost, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER, en in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Noord, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN.

Ter inzage legging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in het kantoor van het waterschap waaronder het gebied valt, en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal tevens worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of redelijkerwijs niet verweten kunnen worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken na publicatie van dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

**Nota van toelichting Natura 2000-gebied Voornes Duin waarin opgenomen:
Nota van toelichting bij de aanwijzing van Voornes Duin als speciale
beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van
Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats
en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn,
alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van de besluiten N/2000/328 en
TRCJZ/2002/5725 van de aanwijzing van Voornes Duin als speciale
beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van
Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand
en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1. INLEIDING

Door middel van dit besluit wordt het gebied Voornes Duin aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt de Nota van toelichting die behoort tot de aanwijzing van de gelijknamige beschermingszone onder de Vogelrichtlijn gewijzigd. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Voornes Duin, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De aanwijzing als Wetland die indertijd middels hetzelfde besluit als de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn is geschied, wordt door dit besluit niet gewijzigd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen. Artikel 2 vermeldt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van de Voordelta onder de Vogelrichtlijn. In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. De instandhoudingsdoelstellingen staan niet in het besluit, maar worden in de Nota van toelichting vermeld. Artikel 4 tenslotte regelt de bekendmaking en inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen onder Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt er ingegaan op de grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Deze wijzigingen hebben betrekking op de begrenzing van zowel het Habitatrichtlijngebied als het Vogelrichtlijngebied. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 van de Nota van toelichting wordt nogmaals opgesomd voor welke habitattypen of soorten het gebied destijds is aangemeld. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Daarbij wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden termen gebruikt zoals 'behoud', 'uitbreiding' of 'verbetering'. Daarnaast wordt een verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de

instandhoudingsdoelstelling altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit zal worden gegeven.

Tenslotte zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien, welke terreindelen wijzigen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrictlijngebied en de toewijzing van en wijzigingen in de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt op basis van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Voornes Duin aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als “Habitatrictlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Voornes Duin” en onder nummer NL9803077 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is aangewezen voor één prioritair habitatype en één prioritaire soort in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn.

Het gebied is op 24 maart 2000 onder de naam “Voornes Duin” aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL2002017. In een beslissing op bezwaar is de begrenzing op 10 januari 2003 aangepast. In 2003 is bovendien de Nota van toelichting van 2000 vervangen. Het besluit N/2000/328 is door middel van dit besluit gewijzigd. Uit het vorige besluit overgenomen tekst delen zijn in deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Het Natura 2000-gebied Voornes Duin (landelijk gebiedsnummer 100) omvat het Vogelrichtlijngebied Voornes Duin en het Habitatrictlijngebied Voornes Duin. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrictlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitatypes en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Natura 2000 bestrijkt ook de onder Vogelrichtlijn aangewezen gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 4) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitatypes en soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2006). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitatypes en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Het Natura 2000-gebied Voornes Duin ligt in de provincie Zuid Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Hellevoetsluis, Rotterdam en Westvoorne.

¹ De afkorting sbz (“speciale beschermingszone”) en de aanduiding “beschermingszone” zijn hierin vervangen door de term “Vogelrichtlijngebied”

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het Voornes Duin bestaat uit jonge duin- en strandafzettingen met een hoog kalkgehalte. De vorming van het Voornes kustgebied begon pas in de late middeleeuwen. In de tweede helft van de 19^e eeuw werd door grootschalige technische ingrepen de waterstaatkundige situatie van het kustgebied van Voorne ingrijpend veranderd. Na het afgraven van de Nieuwe Waterweg (1864-1876) en het afdammen van de Scheur (1871) traden er veranderingen in het stromingspatroon voor de kust op. Voor de kust ontstonden platen en het duingebied breidde zich zeewaarts uit. De Strandhaak en het Groene Strand van Oostvoorne zijn in die tijd ontstaan. De bevolking had ná de Franse Revolutie het recht verworven om "vrij hout te halen" en de duinen te beweiden. Door deze vorm van rooibouw was zelfs sprake van een "stuivende zandwoestijn". Het Hoogheemraadschap Brielse Dijkkring nam maatregelen. Er werd massaal helm aangeplant. Omstreeks 1910 kon men weer spreken van een hechte zeekering. In 1926 werden valleien als Vliegveld, Grote Vlak en Breede Water van de zee afgesnoerd. Na diverse versterkingen in het verleden is in 1985 in het kader van de Deltawet de zeeverende duinenrij verzwaaard. De huidige buitenste duinenrij is daarbij op kunstmatige wijze aangebracht. Het Quackjeswater, waarschijnlijk ontstaan rond 1500, is een overblijfsel van de Goote die in de late middeleeuwen nog een bevaarbare zee-inham was tussen Hellevoetsluis en Den Briel. Het duingebied van Voorne heeft een grote variatie in landschapstypen en heeft daardoor een grote soortenrijkdom, zowel wat betreft flora als fauna. Het bestaat uit een afwisselend duingebied met twee grote duinmeren (Breede Water en Quackjeswater) en meerdere kleine poelen, moerassen, grote oppervlaktes bos en struweel, duingraslanden en natte duinvalleien. Aan de binnenduinderand liggen een aantal landgoedbossen met stinzefflora.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Voornes Duin behoort tot het Natura 2000-landschap 'Duinen'.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Voornes Duin is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie paragraaf 4.4). Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.²

De grenzen van Vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen³ van de betrokken vogelsoorten.

Het Voornes Duin is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van duinen met duinplassen die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in

² Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25

³ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in Bijlage A van deze Nota van toelichting.

artikel 4 van de Vogelrichtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat, in combinatie met onder meer de Vogelrichtlijngebieden Voordelta, Kwade Hoek en Haringvliet, voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit de duinen langs het Oostvoornse Meer, het Brielse Gat en het Rak van Scheelhoek met een uitloper langs het Haringvliet ten zuiden van de weg over de Haringvlietsluizen (N57).

Het Habitatrictlijngebied valt in zijn geheel samen met de hiervoor omschreven begrenzing van het Natura 2000-gebied. Het Vogelrichtlijngebied omvat alleen het Breede Water en Quackjeswater. De buitenste grenzen vallen samen met de grenzen van het Natura 2000-gebied.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁴:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen), die reeds tekstueel was geëxclaveerd, is waar mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht (°). Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de natuurgebieden die in eigendom zijn van de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap en de Vereniging Natuurmonumenten en de overige terreindelen. Beide organisaties beheren al jarenlang de gebiedsdelen die bij hen in eigendom zijn ten behoeve van het natuurbehoud en meer in het bijzonder ten behoeve van behoud en herstel van de Europese natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen. Kadastrale percelen waar volgens de kadastrale kaart bebouwing aanwezig is, zijn in hun geheel op kaart geëxclaveerd indien de perceelgrootte minder dan 5000 m² bedraagt. Van kadastrale percelen groter dan 5000 m² zijn op grond van topografische vlakken⁵ en luchtfoto's alleen die perceelsdelen uitgezonderd die tot bebouwing en directe omgeving hiervan (c.q. erven en tuinen) behoren.
- Buiten de eigendommen van beide terreinbeherende organisaties is bestaande bebouwing op grond van zowel kadastrale als topografische percelen uitgezonderd, waarbij dezelfde werkwijze is gevolgd.
- Rijksweg N57, die het gebied ten zuiden van Rockanje doorsnijdt, is inclusief de grasbermen ook op kaart geëxclaveerd;
- Verharde wegen zijn verder alleen geëxclaveerd langs de grenzen van het gebied.
- Strandpaviljoens zijn ook op kaart uitgezonderd indien deze op de kadastrale kaart zijn aangegeven en op grond daarvan kunnen worden begrensd. (°)
- Langs enkele verblijfsrecreatieterreinen (met recreatiewoningen en andere bebouwing) is de kadastrale grens gevolgd.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.

⁴ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit

⁵ Op de topografische kaart (TOP10-versie, 2005) aangeduid als "Overig bodemgebruik" of "Weiland"

- De zeewaartse begrenzing van het gebied is op de duinvoet van het buitenduin gelegd (zie ook volgende paragraaf).

Overige wijzigingen groter dan 1 ha betreffende de volgende punten:

- De operationele leidingstrook over de Brielse Maas Dam aan oostzijde Oostvoornse Meer is buiten het gebied gebracht, omdat hier geen waarden aanwezig zijn en het aan de rand van het gebied ligt. De grens is gelegd op de grens van het natuurgebied cq. eigendom van het ZH Landschap (verkleining van circa 4 ha).
- De begrenzing in het Oostvoornse Meer is uitgebreid met een eilandje (circa 4 ha) waar het Zuid-Hollands Landschap herinrichtingsmaatregelen heeft uitgevoerd met als doel Embryonale duinen (H2110). Dit levert tevens een logischere begrenzing op.
- Tussen Zeeweg en Duinlaan (Oostvoorne) is de grens op de bosrand van het binnenduin gelegd (+ 2,3 ha, eigendom Zuid-Hollands Landschap).
- Tussen Duinlaan en Zandweg (Oostvoorne), waar een terrein wegens de aanwezige bebouwing in het ontwerpbesluit buiten de begrenzing was gebracht (6,9 ha), is het deel dat bestaat uit Duinbossen (habitattype H2180C) weer toegevoegd (4,9 ha). (°)
- Landgoed De Duintjes (7,3 ha), vrijwel geheel omsloten door Habitatrictlijngebied, is toegevoegd in verband met de aanwezigheid van Duinbossen (binnenduinrand) subtype C (H2180C).
- Langs het Kreekpad (gemeente Westvoorne) is een bosperceel toegevoegd waardoor de grens op de bosrand komt te liggen. Dit perceel (eigendom Natuurmonumenten, 1,6 ha) behoort bovendien tot het leefgebied van de Nauwe Korfslak (H1014). (°)
- Brielse Gatdam (36 ha) is van Habitatrictlijngebied Voordelta overgeheveld naar Voornes Duin. Dit deelgebied, dat is gelegen tussen de Slikken van Voorne en het Oostvoornse Meer, is grotendeels begroeid met duinvegetatie (Duindoornstruwelen, H2160). Door de aard van het terrein vormt dit gebied een geheel met Voornes Duin dat er aan de oost- en zuidzijde aan grenst. (°)

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 1433 ha, waarvan 159 ha onder beide richtlijnen is aangewezen. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, tuinen, erven, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in

paragraaf 3.3 is afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooïingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/ waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/ leefgebieden.
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei, zowel van natuurlijke als kunstmatige aard, verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.
- Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenteen van de dijk. Waar de buitengrens van een landgebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk aan de gebiedszijde.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5). Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn met een opgave van de relatieve betekenis van het gebied. Ten tweede is van elk habitatype of van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, in tekst en tabelvorm in bijlage B3, aangegeven waarom dit het geval is. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I⁶)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze nota van toelichting⁴.

- H2120** Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (“witte duinen”)
Verkorte naam Witte duinen
- H2130** *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (“grijze duinen”)
Verkorte naam Grijze duinen
- Betreft de subtypen:
- H2130A** Grijze duinen (*kalkrijk*)
H2130C Grijze duinen (*heischraal*)
- H2160** Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen
- H2170** Duinen met *Salix repens* spp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruiwilgstruwelen
- H2180** Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale kustgebied
Verkorte naam Duinbossen
- Betreft de subtypen:
- H2180A** Duinbossen (*droog*)
H2180B Duinbossen (*vochtig*)
H2180C Duinbossen (*binnenduinstrand*)
- H2190** Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien
- Betreft de subtypen:
- H2190A** Vochtige duinvalleien (*open water*)
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hogere moerasplanten*) (°)

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II⁶)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een significante bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau.

⁶ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15); prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid

Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze Nota van toelichting⁴.

H1014 Nauwe korfslak
H1340 *Noordse woelmuis
H1903 Groenknolorchis

4.2.3 Vogelrichtlijn: soorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn⁴: Lepelaar (A034) en Kleine zilverreiger (A026) (°).

Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als broedgebied (artikel 4.2): Geoorde fuut (A008) en Aalscholver (A017).

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 2, van deze Nota van toelichting.

4.3 Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁷ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding⁸ (zie ook bijlage B, paragraaf 3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Voornes Duin ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Bronnen Voornes Duin
H2130A	5	5 (+2)	4.000-5.000	1-1,5 %	1-1,5 %	zie bijlage B, voetnoot 11
H2180	5	5	5.000	6-8 %	5-8 %	
H2190A	3	3	400	R (8-10 %)	10-15 %	
H2190B	3	3	500	7-9 %	7-9 %	

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype
- (b) Aantal gebieden dat maximaal kan worden geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang) plus aantal gebieden die daaraan worden toegevoegd ten behoeve van het bereiken van voldoende regionale spreiding
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. De letter “R” in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het habitatype of subtype.
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, c.q. representativiteit doorslaggevend)

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁷ geldt een aantal van “tien belangrijkste

⁷ In bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje

⁸ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003)

gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding.

Soort	Soort	X ^b	Y ^c	Landelijke populatie ^d	% in Voornes Duin ^e	% in Yde gebied ^f	Periode	Bron Voornes Duin
H1014	Nauwe korfslak	5	2	114	20%	5%	2000-06	zie bijlage B, paragraaf 3

- (a) Resident: “ja” = populatie verblijft gehele jaar in het gebied, “zomer” = populatie verblijft alleen het zomerseizoen in het gebied (en omgeving), “winter” = populatie verblijft er alleen in het winterseizoen
- (b) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor de betreffende soort
- (c) Aantal gebieden dat maximaal kan worden geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (d) Landelijke voortplantingspopulatie uitgedrukt in bezette kilometerhokken waar de soort sinds 2000 is aangetroffen tenzij andere grootheid is aangegeven
- (e) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie
- (f) Populatiegrootte in het Yde belangrijkste gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie

4.4 Voorkomen habitattypen en soorten in Voornes Duin

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Grote delen van het gebied worden afgedekt door de duinhabitattypen waarvoor het gebied is aangewezen. De habitattypen Witte duinen (H2120) en Duindoornstruwelen (H2160) zijn aanwezig in de buitenduinen van het grootste deel van het gebied ten zuiden van de Brielse Gatdam. Uitgestrekte oppervlakten van het habitatype Vochtige duinvalleien (H2190) worden aangetroffen op het Groene Strand, langs de Brielse Gatdam, ten zuiden van de Strandweg (Oostvoorne), in het westen van het gebied (onder andere Schapenwei), in het Breede Water en in het Quackjeswater. De genoemde duinmeren betreffen het subtype Open water (H2190A) waarbij langs het Quackjeswater bovendien een behoorlijke oppervlakte van het subtype Hoge moerasplanten voorkomt (H2190D). Verder wordt het habitatype verspreid aangetroffen tussen de Strandweg (Oostvoorne) en de 2^e Slag (Rockanje) en ten zuiden van Rockanje. Het habitatype Grijs duinen (H2130) is verspreid in alle (landschappelijk) open delen van het duingebied aanwezig. Duinbossen (H2180) komen vooral voor in de midden- en binnenduinen tussen Oostvoorne tot Rockanje (2^e Slag) en rond het Quackjeswater. Het habitatype *Kruipwilgstruwelen* (H2170) is beperkt tot slechts enkele plekken langs het Bootpad (Oostvoorne) en tussen Rockanje en de Dammenweg (rijksweg N57).

De Nauwe Korfslak (H1014) is op vele plaatsen verspreid over het gebied zowel in open duinterrein als in struwelen en bossen vastgesteld. De Noordse Woelmuis (H1340) is recent alleen aangetroffen in natte duinvalleien tussen Sipkesslag en Bootpad. De Groenknolorchis (H1903) komt voor in Vochtige duinvalleien (kalkrijk, H2190B) grenzend aan het Oostvoornse Meer en in de omgeving van het Breede Water en Schapenwei in het westen van het Natura 2000-gebied.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten. Daarbij dient ook acht te worden geslagen op de “kernopgaven” die voorafgaand aan de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen⁹ zijn op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (‘richting geven’) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006)¹⁰.

⁹ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting

¹⁰ In de tabellen 5.2 t/m 5.9 zijn per landschap de kernopgaven vermeld: allereerst de kernopgaven op landsschapsschaal (5.2.1, 5.3.1 enz.) en vervolgens de toedeling aan de gebieden (5.2.2, 5.3.2 enz.)

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrictlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: Habitattypen (bijlage 1)

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Doordat het habitatype ten dele voorkomt op opgespoten rivierzand (wat moeilijk verstuift) en doordat het gebied steeds meer in de luwte komt te liggen door de uitbreiding van de Maasvlakte, is het onzeker of er goede kansen voor verbetering van het habitatype Witte duinen bestaan. Ontwikkelingen in het gebied zullen naar verwachting leiden tot uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van Witte duinen. Als die mogelijkheden zich wel voordoen, mogen die ten koste gaan van H2160 Duindoornstruwelen. De aanwezigheid van dit habitatype is ook van groot belang voor het instuiven van kalkrijk zand in aangrenzende overige habitattypen.

H2130 *Grijze duinen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en Grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsherstel van het habitatype Grijze duinen is gewenst gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitatype in Europa. Het beste kan dit gebeuren vanuit gedegrademd duingrasland of ten koste van struweel. Behoud van de goede voorbeelden is om dezelfde reden van groot belang. Onder Grijze duinen, *heischraal* (subtype C) vallen ook de graslanden op vroongronden die verwant zijn aan de in het binnenland voorkomende Blauwgraslanden (H6410).

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H2120 Witte duinen, H2130 Grijze duinen of habitatype H2190 Vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting Het habitatype Duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype H2130 Grijze duinen. Het type komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor

op locaties die niet conflicteren met de doelstellingen voor type H2130 Grijze duinen of H2190 Vochtige duinvalleien; op dergelijke locaties is behoud van belang. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge die als matig ontwikkeld beoordeeld worden.

H2170 Kruipwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattype H2190 Vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting Het habitattype Kruipwilgstruwelen is momenteel alleen in matige kwaliteit aanwezig over een geringe oppervlakte.

H2180 Duinbossen

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit Duinbossen, *vochtig* (subtype B) en Duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit Duinbossen, *droog* (subtype A). Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattype H2130 Grijze duinen of H2190 Vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting Het gebied herbergt een breed scala aan duinbossen over een groot oppervlakte. Het gebied is in de afgelopen decennia zodanig dichtgegroeid met bos en struweel, dat er een opgave is om het aandeel open begroeiing in het gebied te vergroten; dit mag ten koste gaan van oppervlakte van het habitattype Duinbossen. Voor het habitattype Duinbossen, *droog* (subtype A) bestaat aan de rand van het gebied goede mogelijkheden voor verbetering kwaliteit. Op termijn kan het gebied daarom een zeer grote bijdrage leveren aan het landelijke doel voor Duinbossen, *droog* (subtype A). Habitattype Duinbossen, *vochtig* (subtype B) komt met een dusdanig grote oppervlakte voor dat het gebied een zeer grote bijdrage levert aan het landelijke doel voor dit subtype. Bijzondere aandacht verdient het behoud van het Elzenbroekbos langs het Quackjeswater, een uiterst zeldzaam bostype in de Nederlandse kustduinen (onderdeel van Duinbossen, *vochtig* (subtype B)).

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), en Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

Toelichting Het gebied herbergt de beste voorbeelden van Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) in Zuidwest-Nederland. Vanwege de grote oppervlakte en de bijzondere kwaliteit levert het gebied van oudsher een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor dit subtype. Er heeft de afgelopen jaren echter wel een duidelijke afname plaatsgevonden van oppervlak en kwaliteit. Daarom is het belangrijk dat verbetering van kwaliteit plaatsvindt vanuit verruigde delen van het habitattype. Uitbreiding oppervlakte van dit subtype mag, indien nodig, ten koste gaan van Duinbossen (H2180). De grotere plassen en duinmeren behoren tot Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A). Deze zijn ten dele – als gevolg van vogelkolonies – geëutrofeerd, maar gezien de opgave voor watervogels wordt geen kwaliteitsverbetering nagestreefd. Kleinere duinplassen met Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) zijn op

veel plaatsen goed ontwikkeld. Langs dit water komt ook het subtype Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) voor, onder meer langs het Quackjeswater.

5.4 Habitatrichtlijn: Soorten (bijlage II)

H1014 **Nauwe korfslak**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Het betreft een gebied met een groot aantal populaties van de Nauwe korfslak, die verspreid in het gebied voorkomen.

H1340 ***Noordse woelmuis**

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Deze endemische ondersoort verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding. In duinvalleien komt de Noordse woelmuis meestal in wat ruigere vegetaties voor. In dit gebied komt de soort nog voor in de duinvalleien tussen paal 6 en paal 7. Niet zo lang geleden kwam hij ook nog voor op het Groene Strand van het Oostvoornse Meer en in de oeverlanden van het Quackjeswater. Uitbreiding van het leefgebied hangt samen met de opgave van het habitatype Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

H1903 **Groenknolorchis**

Doel Uitbreiding omvang en behoud kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het betreft hier één van de grootste populaties van de Groenknolorchis in ons land. Deze soort verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor uitbreiding van het oppervlakte kan de soort meeliften met de uitbreidingsopgave van de Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

5.5 Vogelrichtlijn: Broedvogels

A008 **Geoorde fuut**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 5 paren.

Toelichting De duinmeren in het Voornes Duin vormen één van de twee belangrijke broedplaatsen in de duinen (naast Meijendel en Berkheide) voor de Geoorde fuut. Al sedert de 70-er jaren komen jaarlijks enkele paren tot broeden in de duinmeren. Het hoogste aantal (9 paren) werd geteld in 1994. Het gemiddeld aantal paren bedroeg in de periode 1999-2003 ruim 5. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie en het betreft een relatief geïsoleerde broedplaats.

A017 **Aalscholver**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 1.100 paren.

Toelichting De kolonie Aalscholvers in het Breede Water vestigde zich in 1984. Het aantal paren nam snel toe tot een maximum in 1998 (1.510 paren).

Sedertdien beweegt het aantal paren zich tussen de 1.000 en 1.300; gemiddeld over de periode 1999-2003 circa 1.150. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A026 **Kleine zilverreiger**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 15 paren.

Toelichting De kolonie Kleine zilverreiger in Voornes vormt de grootste broedpopulatie van deze soort Nederland. Sinds 1999 laat de populatie een gestage groei zien, met gemiddeld 14 broedparen over de periode 1999-2003. Ook na 2004 zet deze positieve trend zich door naar 55 broedparen in 2006. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A034 **Lepelaar**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 110 paren.

Toelichting De kolonie Lepelaars in het Quackjeswater vestigde zich in het rietmoeras in 1989. De aantallen namen snel toe tot een maximum van 230 paren in 1998. In recente jaren bedraagt het aantal circa 100; gemiddeld over de jaren 1999-2003 110 paren (minimaal 82 paren in 2001 en maximaal 137 paren in 2002). Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrictlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten waarvoor Vogelrichtlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.3)
3. Kwalificerende Habitatrictlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor Voornes Duin aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3.1 en 4.3.2)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 5)

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrictlijngebied is aangewezen ten opzichte van de aanmelding (2003) en het ontwerp-aanwijzingsbesluit (2007)

- In afwijking tot de aanmelding als Habitatrictlijngebied en het ontwerpbesluit is het gebied niet aangewezen voor het habitatype duinheiden met struikhei (H2150) omdat uit recente vegetatiekaarten¹¹ van het gebied blijkt dat het habitatype er niet meer voorkomt. De vermelding voor dit gebied blijkt te zijn gebaseerd op sterk verouderde gegevens.
- In afwijking tot het ontwerpbesluit is het gebied niet aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410). De hiermee bedoelde graslanden op de vroongronden blijken een vorm te zijn van het habitatype grijze duinen, *heischraal* (H2130C).
- Het gebied is ook aangewezen voor het subtype *hoge moerasplanten* van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190D) omdat dit subtype blijkens recente vegetatiekaarten¹¹ blijkt voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).

2. Wijzigingen in de vogelsoorten waarvoor het Vogelrichtlijngebied is aangewezen ten opzichte van de aanmelding (2002) en het ontwerpbesluit (2007)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2002 is aangewezen, zijn ontleend aan SOVON (2000)¹². De criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000¹³. Voor eventuele aanpassing van de betreffende vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2006)¹⁴ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide rapporten zijn opgenomen.

- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing van maart 2000 zijn drie soorten niet-broedvogels van bijlage I van de Vogelrichtlijn niet meer opgenomen: Kleine zilverreiger (A026), Grote zilverreiger (A027) en Visarend (A094). Op basis van het huidige voorkomen is gebleken dat het gebied voor deze soorten van relatief geringe betekenis is¹⁴, waardoor het formuleren van instandhoudingsdoelen niet zinvol wordt geacht.
- Het gebied is wel aangewezen voor de Kleine zilverreiger (A026) als broedvogel omdat de soort zich als broedvogel heeft gevestigd in het Quackjeswater. In de periode 1994-2006 is het aantal broedparen toegenomen van enkele tot 55. Het betreft de belangrijkste

¹¹ Aanvullende kartering duingebied Voorne (2006), Bureau Waardenburg, Culemborg. Structuurkartering Voornes Duin (2005), Natuurmonumenten, 's-Graveland. Basisrapport van Oostvoorne, Groene Strand en Slikken van Voorne (2005), Vertegaal Ecologisch Advies en onderzoek, Leiden.

¹² Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹³ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing

¹⁴ Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. Centraal Bureau voor de Statistiek & SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

broedkolonie met de langste bezetting in Nederland waar gemiddeld ruim 40% (periode 2001-05) van de landelijke broedpopulatie is gehuisvest¹⁵.

3. Kwalificerende Habitatrictlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor Voornes Duin aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3)

- Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de habitattypen:

Habitattype *H2130A – Grijze duinen (<i>kalkrijk</i>) Landelijke oppervlakte 4.000-5.000 ha			
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bron ^a
088	Kennemerland-Zuid	35-45 %	NPZK 1997, PWN 2001
087	Noordhollands Duinreservaat	25-35 %	PWN 1992 en 2001
097	Meijendel & Berkheide	5-10 %	Beheerplan 2000
096	Coepelduynen	1,5-2 %	Staatsbosbeheer
100	Voornes Duin	1-1,5 %	voetnoot 11

(a) NPZK 1997 = Vegetatiekartering Nationaal Park Zuid-Kennemerland, 1992-1993; PWN 2001 = Vegetatiekartering van het Kraansvlak; PWN 1992 en 2001 = Vegetatiekartering Noordhollands Duinreservaat 1982-1989 en Vegetatiekartering van de Wimmenummerduinen bij Egmond. Cijfers voor zover mogelijk geactualiseerd.

Verwijzing naar “Staatsbosbeheer” betreft (ongepubliceerde) vegetatiekarteringen.

Voor het habitattype Grijze duinen, subtype *kalkrijk* (H2130A), zijn de vijf belangrijkste gebieden vermeld. De eerste vier betreffen gebieden met het grootste aandeel in de landelijke oppervlakte van het subtype. Het subtype heeft in Voornes Duin een kleinere oppervlakte dan in de Natura 2000-gebieden Solleveld & Kapittelduinen (099) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), maar van deze gebieden is het habitattype vanwege de grote soortenrijkdom in Voornes Duin kwalitatief het best vertegenwoordigd.

Habitattype H2180 – Duinbossen Landelijke oppervlakte ca. 5.000 ha			
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bron ^a
088	Kennemerland –Zuid	20-25 %	NPZK 1997, PWN 2001, TOP10
087	Noordhollands Duinreservaat	15-22 %	PWN 1992 en 2001
100	Voornes Duin	6-8 %	voetnoot 11
002	Duinen en Lage land Texel	6-7 %	Staatsbosbeheer 1994-99
097	Meijendel & Berkheide	5-8 %	Topografische Kaart 2005

(a) zie voor verklaring afkortingen tabel H2130A

Op grond van de beschikbare oppervlaktegegevens is differentiatie naar de drie subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor de selectie beperkt blijft tot de vijf belangrijkste gebieden voor het habitattype als geheel. Meer dan een vijfde van de landelijke oppervlakte is aanwezig in het eerste en tweede gebied. Op de 3^e t/m 6^e plaats staan gebieden met 5-10% (6^e niet in tabel). De overige Natura 2000-duingebieden hebben (veel) minder dan 5% van de landelijke oppervlakte.

Habitattype H2190A – Vochtige duinvalleien (<i>open water</i>) Landelijke oppervlakte ca. 400 ha			
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bron ^a
088	Kennemerland-Zuid	15-20 % ^b	NPZK (1997), PWN (2001)
006	Duinen en Lage land van Texel	10-15 %	Staatsbosbeheer 1994-99
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	10-15%	Natuurmonumenten
100	Voornes Duin	R (8-10 %) ^c	voetnoot 11

(a) zie voor verklaring afkortingen tabel H2130A

(b) exclusief infiltratiekanalen zonder voor dit subtype karakteristieke vegetatie

(c) De letter “R” in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het subtype.

Voor het habitattype Vochtige duinvalleien, subtype *open water* (H2190A), zijn de drie belangrijkste gebieden afgemeten aan de in de gebieden aanwezige oppervlakten vermeld.

¹⁵ Sovon-monitoringrapport 2003/01, 2003/02, 2005/01, 2006/01, 2007/01

Uit een oogpunt van geografische spreiding is daaraan in de regio Deltagebied Voornes Duin toegevoegd. Binnen deze regio komt dit subtype verder nog voor in de Natura 2000-gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), Kop van Schouwen (116) en Manteling van Walcheren (117) maar verreweg de grootste oppervlakte ervan (ruim 30 ha) wordt aangetroffen in Voornes Duin (dit betreft vooral de duinmeren Breede Water en Quackjeswater).

Habitattypen H2190B – Vochtige duinvalleien (kalkrijk)			
Landelijke oppervlakte ca. 700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bron ^a
115	Grevelingen	>30 %	Staatsbosbeheer 2003
006	Duinen en Lage land van Texel	15-20 %	Staatsbosbeheer 1994-99
100	Voornes Duin	5-7 %	voetnoot 11

(a) Verwijzing naar “Staatsbosbeheer” betreft (ongepubliceerde) vegetatiekarteringen.

Relatief grote oppervlakten (> 10%) van het habitattypen Vochtige duinvalleien, subtype *kalkrijk* (H2190B) worden behalve in de beide in de tabel opgenomen gebieden ook aangetroffen in Duinen Terschelling (004), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088). Deze gebieden zijn in de selectie van de drie belangrijkste gebieden echter buiten beschouwing gelaten omdat in het derde in rangorde van belangrijkheid opgenomen gebied (Voornes Duin) het subtype vanwege de grote soortenrijkdom in betere kwaliteit voorkomt. Deze gebieden liggen in de regio's Waddengebied en Deltagebied. Uit een oogpunt van geografische spreiding wordt daaraan in de regio Vastelandskust nog Kennemerland-Zuid (088) toegevoegd.

■ Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de volgende soort:

H1014 Nauwe korfslak <i>Vertigo angustior</i>			
Landelijke populatie in 114 kilometerhokken			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke populatie	Bron
088	Kennemerland-Zuid	21 %	Stichting Anemoon 2007 (a)
100	Voornes Duin	20 %	Stichting Anemoon 2007
097	Meijndel & Berkheide	18 %	Stichting Anemoon 2007
087	Noordhollands Duinreservaat	7 %	Stichting Anemoon 2007
099	Solleveld & Kapittelduinen	5 %	Stichting Anemoon 2007

(a) Verspreidingsgegevens verzameld in de periode 2001-2006 (meest recente rapport: Verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)(2007). Stichting Anemoon (in opdracht van Gegevensautoriteit Natuur), Bennebroek). Verdeling over de Habitatrichtlijngebieden gecorrigeerd op grond van de actuele begrenzing van de gebieden.

Naast het gebied Voornes Duin is de soort in twee andere gebieden recent in meer dan 20 kilometerhokken aangetroffen: Kennemerland Zuid en Meijndel & Berkheide. Het vierde en vijfde gebied in de rangorde betreffen Noordhollands Duinreservaat en Solleveld & Kapittelduinen. Dezelfde gebieden waren ook geselecteerd bij de aanmelding in 2003, met uitzondering van het vierde gebied waar de soort pas weer in 2004 is teruggevonden.

4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden

Dit onderdeel geeft inzicht in de landelijke doelen en de uitwerking daarvan voor de gebieden. Tevens worden de volgende punten nader gemotiveerd: instandhoudingsdoelstellingen in gebieden die afwijken van de landelijke doelstelling, aanpassingen van de instandhoudingsdoelstellingen in een gebied ten opzichte van het ontwerpbesluit, toevoegen van instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en soorten (zie bijlage B, paragraaf 1) en vogelsoorten (zie bijlage B, paragraaf 2), ten opzichte van het ontwerpbesluit.

De hier vermelde gebiedsdoelen van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van onderhavig besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als ‘indicatieve’ opgaven en zijn nog aan verandering onderhevig.

4.1 Habitatrictlijn: habitattypen

Habitatype H2120 Witte duinen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	concept-ontwerp

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

De staat van instandhouding van het habitatype Witte duinen is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggend land is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek). In het Waddengebied komt het habitatype reeds in een groot oppervlakte en goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd.

Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van Witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire type Grijze duinen (H2130). Het gebied Manteling van Walcheren is aan de lijst toegevoegd. In dit gebied komt het habitatype Witte duinen voor over een oppervlakte van enkele tientallen ha.

Habitatype H2130A Grijze duinen (<i>kalkrijk</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	doel aangepast
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk ‘matig ongunstig’ en ‘zeer ongunstig’. Afwijkend van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen geldt een behoudsopgave, omdat daar het habitatype nog over een groot oppervlakte in goed ontwikkelde vorm voorkomt. In het gebied Solleveld & Kapittelduinen is uitbreiding oppervlakte mogelijk vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden. Doel is aangepast. Het gebied Manteling van Walcheren is aan de lijst toegevoegd. In dit gebied komt de kalkrijke variant van Grijze duinen voor over een oppervlakte van enkele tientallen ha.

Habitatype H2130C Grijze duinen (<i>heischraal</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld ‘zeer ongunstig’. De doelstelling voor het gebied Duinen Den Helder - Callantsoog wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in dit gebied reeds over een groot oppervlakte en in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek is het areaal van dit habitatype reeds voldoende.

Habitatype H2160 Duindoornstruwelen				
Landelijke doelstelling: behoud^a oppervlakte en behoud kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen Grijs duin (*H2130), Vochtige duinvalleien (H2190) of Duinbossen (H2180), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt. Afhankelijk van het voorkomen in de gebieden zullen 1 of meerdere van de begunstigde habitattypen (*H2130, H2180 of H2190) in de 'ten gunste' formulering van betreffende gebieden zijn opgenomen.

De staat van instandhouding van het habitatype Duindoornstruwelen is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Wegens ontwikkelingen in het gebied Voornes Duin is in de toelichting op het doel opgenomen dat deze ontwikkelingen kunnen leiden tot uitbreiding van het habitatype Witte duinen (H2120).

Habitatype H2170 Kruiwilgstruwelen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoolse Duinen	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	conform ontwerp

- (a) lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit

- (b) De oppervlakte van matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype Vochtige duinvalleien (H2190)

De staat van instandhouding van het habitatype kruiwilgstruwelen is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De uitzonderlijke uitbreiding- en verbeterdoelstelling geldt voor het gebied Duinen Den Helder, en Callantsoog. Uitbreiding oppervlakte in dit gebied is van belang als stapsteen voor planten en dieren tussen de Waddeneilanden en de Hollandse duinen. Potentie voor deze uitbreiding ligt in grote vallei Botgat en in met abelen begroeide valleien. (Goed ontwikkelde begroeiingen van het habitatype Kruiwilgstruwelen zijn schaars in het gebied).

Habitatype H2180A – Duinbossen (droog)				
Landelijke doelstellingen : behoud oppervlakte en behoud kwaliteit^a				
Nzk	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage land Texel	behoud	verbetering	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	doel toegevoegd
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoolse Duinen	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	doel aangepast
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	conform ontwerp
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp

- (a) lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen Grijze duinen (*H2130) of Vochtige duinvalleien (H2190).

De staat van instandhouding van het habitatype Duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als 'gunstig'. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de Waddeneilanden neergelegd, omdat het oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in de Natura 2000-gebieden Schoorlse Duinen en Noordhollands Duinreservaat wordt uitbreiding oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. Het subtype blijkt tevens voor te komen in het Natura 2000-gebied Duinen en Lage land Texel. Het beheer is hier reeds gericht op verbetering van de kwaliteit.

Habitatype H2180B – Duinbossen (vochtig)				
Landelijke doelstellingen: behoud^a oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage land Texel	behoud	verbetering	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	conform ontwerp

(a) lokaal uitbreiding oppervlakte.

(b) De oppervlakte matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen Grijze duinen (*H2130) of Vochtige duinvalleien (H2190).

De staat van instandhouding van het habitatype Duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. De opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de Waddeneilanden neergelegd, omdat het oppervlakte van dit subtype daar klein is. Het subtype blijkt tevens voor te komen in het Natura 2000-gebied Duinen en Lage land Texel. Het beheer is hier reeds gericht op verbetering van de kwaliteit.

Habitatype H2180C – Duinbossen (binnenduinrand)				
Landelijke doelstellingen: behoud oppervlakte en behoud^a kwaliteit				
N2k	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage land Texel	behoud	verbetering	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	doel toegevoegd
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	doel toegevoegd
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp

(a) lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen Grijze duinen (*H2130) of Vochtige duinvalleien (H2190).

De staat van instandhouding van het habitatype Duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Het subtype is toegevoegd aan de Natura 2000-gebieden Duinen Den Helder - Callantsoog en Schoorlse Duinen, omdat dit subtype in beide gebieden voor blijkt te komen. Het subtype blijkt tevens voor te komen in het Natura 2000-gebied Duinen en Lage land Texel. Het beheer is hier reeds gericht op verbetering van de kwaliteit.

Habitatype H2190A Vochtige duinvalleien (<i>open water</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

Habitatype H2190B Vochtige duinvalleien (<i>kalkrijk</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	doel aangepast
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land. Voor Voornes Duin is het doel aangepast in

uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. Zie hiervoor de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling in het besluit (hoofdstuk 5.3).

Habitatype H2190D Vochtige duinvalleien (<i>hoge moerasplanten</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	doel toegevoegd
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	doel toegevoegd
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd

De staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) is op het aspect oppervlakte beoordeeld als ‘matig ongunstig’. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

De gebieden Voornes Duin, Duinen Goeree & Kwade Hoek en Manteling van Walcheren zijn aan de lijst toegevoegd. In deze gebieden blijkt het habitatype Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) ook voor te komen.

4.2. Habitatrictlijn: soorten

H1014 Nauwe korfslak <i>Vertigo angustior</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	doel toegevoegd
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding van de Nauwe korfslak is beoordeeld als ‘matig ongunstig’. Het gebied Solleveld & Kapittelduinen was reeds in 2004 aangemeld voor de Nauwe korfslak (zie Gebiedendocument, 2004). Door een technische fout was deze soort niet in het ontwerp-aanwijzingsbesluit opgenomen. Dit zal met de definitieve aanwijzing worden hersteld. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

*H1340 Noordse woelmuis <i>Microtus oeconomus</i>					
Landelijke doelstelling: Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	behoud	conform ontwerp
009	Groote Wielen	uitbreiding	verbetering	behoud	conform ontwerp
010	Oudegaasterbrekken ...	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
011	<i>Witte en Zwarte Brekken</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	conform ontwerp
012	<i>Sneekermeergebied</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	conform ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
072	IJsselmeer	uitbreiding	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
090	Wormer- en Jisperveld & K...	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
092	Ilperveld, Varkenland,	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	uitbreiding	doel aangepast
103	Nieuwkoopse Plassen & ...	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
106	<i>Boezems Kinderdijk</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	concept-ontwerp
108	Oude Maas	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
111	Hollands Diep	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	uitbreiding	conform ontwerp

Cursief = complementair doel

De staat van instandhouding van de Noordse woelmuis is beoordeeld als 'zeer ongunstig'. Doelstelling voor het gebied Voornes Duin komt overeen met de landelijke doelstelling voor de Noordse woelmuis.

H1903 Groenknolorchis <i>Liparis loeselii</i>					
Landelijke doelstelling: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
008	<i>Lauwersmeer</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	concept-ontwerp
018	Rottige Meenthe & Brandermeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
035	Wieden	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	doel aangepast
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp

Cursief = complementair doel

De staat van instandhouding van de Groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als 'zeer ongunstig'. Doelstelling voor de Groenknolorchis in Voornes Duin is aangepast in uitbreiding biotoop. Dit hangt samen met de doelstelling uitbreiding oppervlakte van habitatype Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

4.3 Vogelrichtlijn: broedvogels

A008 Georde fuut <i>Podiceps nigricollis</i> Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
023	Fochteloerveen	behoud	behoud	10	conform ontwerp
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	40	conform ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	90	concept-ontwerp
040	Engbertsdijksvenen	behoud ^a	behoud	20	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	5	conform ontwerp
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	40	conform ontwerp
140	Groote Peel	behoud	behoud	40	conform ontwerp
145	Maasduinen	behoud	behoud	5	conform ontwerp

(a) De omvang van het leefgebied mag achteruitgaan ten gunste van uitbreiding van het habitatype actieve hoogvenen (*H7120).

De staat van instandhouding van de Georde fuut is beoordeeld als 'gunstig'. Voor het gebied Brabantse Wal is een hogere opgave neergelegd voor de kwaliteit van het leefgebied. De reden hiervoor is dat de aanwezige vennen te vroeg in het jaar droogvallen waardoor de Georde futen in het gebied geheel kunnen ontbreken. De verbeteropgave is gericht op het vergroten van het waterhoudend vermogen. Voor de overige gebieden zijn de gebiedsdoelstellingen in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Overige broedvogelsoorten Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Natura 2000-populatie ^a	% Voornes Duin	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A017 Aalscholver	13	18.690 ^a	5,9%	behoud	behoud
A026 Kleine Zilverreiger	1 ^b	57 ^c	43%	behoud	behoud
A034 Lepelaar	10	1.116 ^a	9,9%	behoud	behoud

(a) Natura 2000-populatie ontleend aan SOVON & CBS (2005)¹⁴. Het weergegeven aantal is berekend door het landelijk seizoengemiddelde 1999/00-2003/04 te vermenigvuldigen met het aandeel van Nederland in Vogelrichtlijngebieden.

(b) Vooralsnog wordt alleen Voornes Duin aangewezen voor de Kleine zilverreiger als broedvogel. Er zal nog worden gezien of nog andere gebieden in aanmerking komen om deze soort als broedvogel toe te voegen.

(c) zie paragraaf 2 van deze bijlage voor Bron

Bij de Lepelaar (A034) stond in het ontwerp-aanwijzingsbesluit per abuis vermeld dat het gebied een draagkracht moet hebben ten behoeve van gemiddeld 100 paren. Dit moet zijn ten behoeve van 110 paren, zoals het gemiddelde van de periode 1999-2003 (SOVON & CBS, 2006).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn er 111 ontwerp aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste serie Natura 2000-gebieden.

De in het kader van Natura 2000 opgestelde ontwerpbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Deze zienswijzen zijn vervolgens bij de verdere besluitvorming betrokken. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor de omwonenden. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit. Er is besloten om in een nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen, dat daarbij aan de orde is gekomen, is er besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Daarnaast ontvangt iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord, waarin nogmaals op de in de zienswijze geuite opmerkingen wordt ingegaan.

Daarnaast wordt in deze bijlage vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen, en hoe met die reacties is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Voor het gebied 'Voornes Duin' zijn 54 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de in het standaardgegevensformulier vermelde gegevens, zoals 'de mate van instandhouding'.

Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of dat de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is gebeurd en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal indieners ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt door diverse indieners erop gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Bovendien wordt er bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en blijft het onduidelijk of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie

Bij de eerste stap worden de belangrijkste gebieden geselecteerd.

Dat betekent dat voor elk prioritair habitatype en prioritaire soort in principe 10 gebieden worden geselecteerd. Dit zijn dan de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is.

Verder wordt per prioritair habitatype of prioritaire soort bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type of nodig is voor het leefgebied. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per plantensociologisch verbond de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet toegepast, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen. Voor elk niet-prioritair habitatype of niet-prioritaire soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast. Met dien verstande dat voor niet-prioritaire habitattypen of niet-prioritaire soorten slechts de vijf gebieden worden geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden worden geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat, zijn per plantensociologisch verbond de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling niet doorgevoerd, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie

Bij de tweede stap van het selectieproces wordt tegelijkertijd onderzocht, in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

Aanvullend wordt bezien, of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland, aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de 1^e stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen.

Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Globaal is 75% een indicatie voor het verwachte dekkingspercentage. Voor ieder niet-prioritair habitatype en soort wordt ook een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Indien het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, dan worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar, indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

Uiteindelijk heeft Nederland driemaal een lijst van Habitatrictlijngebieden bij de Europese Commissie moeten aanmelden. Na de tweede aanmelding had de Europese Commissie Nederland gevraagd om in 2003 met een afrondend voorstel voor de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden te komen. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden, zoals deze was na de tweede aanmelding, waarbij steeds expliciet staat aangegeven hoe de Europese Commissie de eerdere aanmeldingen heeft beoordeeld. Dan blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten had gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding in 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Het berust dan ook op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot *kwalificerende* habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-*kwalificerende* waarden geen verplichting zou bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Alleen voor een bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen achterwege blijven. Het betreft dan de situatie waarin een bepaald gebied een habitatype of soort in minieme hoeveelheden aanwezig is en het ecologisch gezien niet voor de hand ligt dat deze zich blijvend kunnen handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Daardoor kan een toevallige aanwezigheid van een bepaald habitatype of soort al leiden tot een vermelding bij de aanwijzing. Een dergelijke toevallige of marginale aanwezigheid wordt vermeld in categorie 'Aanwezig maar verwaarloosbaar'. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Ook het veel gehoorde argument dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden, voor de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese

Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik, berust op een misverstand. Zoals reeds in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Natura 2000-gebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. In dit formulier worden niet alleen gegevens verstrekt over de zaken zoals de naam, de ligging en de oppervlakte, maar ook informatie over de omvang, kwaliteit en de toekomstverwachtingen van de aanwezige habitattypen en soorten. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens er vóór de aanmelding verstrekt dienden te worden en welke gegevens er in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek 'Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied'. De in deze rubriek te verstrekken gegevens zijn namelijk niet bedoeld voor de selectie van de gebieden, maar dienen uitsluitend voor het monitoren van de naleving van de richtlijn.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat deze gegevens een rol bij de selectie door de Europese Commissie zouden kunnen spelen en dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Motivering

Wel is er naar aanleiding van de ingediende zienswijzen besloten om het inzicht in de selectie van de gebieden te verhogen. Om die reden wordt per gebied uiteen gezet waarom het gebied destijds is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is daarom in de Nota van toelichting op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied destijds is aangemeld. In deze uiteenzetting staat ook aangegeven op welke habitattypen en soorten de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' van toepassing is geweest. Indien er voor deze soorten of habitattypen vervolgens toch instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld dan wordt hierop bij de motivering van de instandhoudingsdoelstellingen ingegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Het betreft namelijk wel soorten en habitattypen, waarvoor het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord.

In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde nationale procedure, die uiteindelijk tot de ter inzage legging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de ontwerp Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze besluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt vervolgens duidelijk uiteengezet op basis waarvan dit is gebeurd en hoe de belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Het blijkt dan dat er in dit stadium van de procedure alleen rekening is gehouden met de ecologie van een gebied. Daaruit valt niet de conclusie te trekken dat deze procedure onzorgvuldig zou zijn geweest of dat daarbij bepaalde belangen zouden zijn veronachtzaamd. Op basis van de in de Habitatrichtlijn gegeven criteria en de hierop gebaseerde Europese

jurisprudentie kunnen de in de zienswijzen aan de orde gestelde niet-ecologische belangen niet bij de selectie en de begrenzing van Natura 2000-gebieden worden betrokken. Daarom heeft de keuze van een Natura 2000-gebied uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II genoemde habitattypen en soorten. Dat de exacte locatie van de aanwezige habitatwaarden niet op een kaart is weergegeven doet daaraan niets af. In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland en dus van dit gebied nauwkeurig beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied dan ook niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op zo'n kaart worden aangegeven. Ook dit gebied is eenduidig op grond van zijn natuurwaarde geselecteerd en in zo'n selectieproces spelen de mogelijke belangen van derden uiteraard geen rol. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen deze belangen aan de orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord uiteen gezet.

De procedure die tot aanwijzing van dit gebied heeft geleid, heeft dan ook geheel overeenkomstig deze procedure plaatsgevonden. Bij de aanwijzing is hiervan niet afgeweken. Daaruit volgt dat de procedure op een zorgvuldige wijze en geheel overeenkomstig de wet heeft plaatsgevonden.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal indieners van zienswijzen aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden er destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals reeds in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.

- 'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het 'cement tussen de bakstenen', maar die wel integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: bij voorkeur vallen de gebiedsgrenzen samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

De concrete begrenzing van de individuele gebieden is gebaseerd op maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft op hoofdlijnen geresulteerd in drie typen van begrenzing. Afhankelijk van de oppervlakte en de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie begrenzingstypen worden onderscheiden, te weten: grote aaneengesloten gebieden, kleine gebieden en gebieden met twee of meer deelgebieden.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen moeten overlappende Vogel- en Habitatrictlijngebieden worden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrictlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

Voor een flink aantal gebieden worden kleine tot substantiële wijzigingen van de begrenzing voorgesteld. Zie Bijlage 9.1.2. van het Natura 2000 doelendocument (2006).

Voor het Voornes Duin is van dit beleid afgeweken. Het Vogelrichtlijngebied beperkt zich tot het Quakjeswater en het Breede Water waar zich broedkolonies van de Lepelaar en de Aalscholver bevinden. Omdat de essentiële habitatwaarden zich in het gehele duingebied bevinden, wordt om die reden het gehele duingebied als Natura 2000-gebied aangewezen.

Technische- en inhoudelijke aanpassingen

Er kan een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën van herbegrenzing: technische en inhoudelijke aanpassingen.

Ten eerste technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken.

Het zijn ook pragmatische aanpassingen, waardoor het beheer en de bescherming hanteerbaar blijven en om de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing te bieden. Dit kan betekenen dat ook de beschermde en staatsnatuurmonumenten die sinds 1968 onder de oude Natuurbeschermingswet zijn aangewezen en voor een belangrijk deel overlap vertonen met de Vogel- en Habitatrictlijngebieden op elkaar afgestemd worden, waardoor onlogische verschillen vermeden worden.

Ten tweede inhoudelijke aanpassingen:

Inhoudelijke grenswijzigingen komen voort uit de verschillen tussen de methodieken die in 2000 en 2003 zijn gebruikt voor de begrenzing van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000 havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd:

'(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.'

Het argument hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. Dit onderdeel van de algemene exclaveringsformule is vervallen. De begrenzing op de kaarten is leidend. Tekstuele exclavering wordt beperkt tot die gevallen waar het niet anders kan. Anders dan bij bebouwing en verhardingen is dit kaarttechnisch meestal geen probleem. De formule gaf daarnaast ook aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Voorts zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen.

Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitel over wat precies onder het begrip '(jacht)havens' moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones

Verder behoort een ruimere vrijwaringzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, niet tot de mogelijkheden. Zie paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord. Een zone van deze omvang maakt bij alle gebieden integraal onderdeel uit van het Natura 2000-gebied en draagt integraal bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Een dergelijke bufferzone kan om die reden dan ook niet worden ingesteld. Wel is het mogelijk om bij het opstellen van de beheerplannen gebiedsdoelstellingen daar te leggen waar zij ecologisch en economisch het beste en eenvoudigste zijn te realiseren.

Bij terreinen die voor de recreatie in gebruik zijn of in agrarisch gebruik, is niet het menselijk gebruik of de door de mens aan een bepaald terrein toegekende bestemming bepalend voor vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Alleen de aanwezigheid van bepaalde beschermingswaardige natuurwaarden vormt de basis voor de begrenzing van een Natura 2000-gebied. Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken alleen daarom geen deel uit van een Natura 2000-gebied, omdat zij door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt zijn gemaakt. De aanwijzing geschiedt daarom onafhankelijk van het menselijke gebruik en onafhankelijk van de in een bestemmingplan gegeven bestemming. Voor zover bij het begrenzen van de Natura 2000-gebieden wordt afgeweken van de aanmelding bij de Europese Commissie is dit gebeurd op ecologische gronden, waarop in de Nota van toelichting een toelichting wordt gegeven. Daarbij moet wel worden aangetekend dat dit soort aanpassingen van de begrenzing over het algemeen van marginale aard zijn.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen en in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen, parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet noodzakelijk om hierover generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Enkele insprekers verzoeken de grens van het Natura 2000-gebied aan te passen. Sommige insprekers stellen voor deze te leggen op de (gemiddelde) laagwaterlijn, in plaats van op de duinvoet. Dit om verschillende redenen van recreatieve-, waterstaatkundige- en ecologische aard.

De voorstellen om de grens te verleggen naar de gemiddelde laagwaterlijn zijn niet overgenomen omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is. Zie paragraaf 3.3. van de Nota van toelichting.

Enkele insprekers hebben een concreet uitgewerkt verzoek ingediend tot handhaving van de oorspronkelijk voorgestelde begrenzing, en aanpassing van de exclavering, ondermeer in het gebied Kaapduin.

Hieraan is tegemoet gekomen. Zie paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting over de grenswijzigingen, paragraaf 3.4 over de exclaveringsformule, en de toelichting van Bijlage C/paragraaf 3.1/Exclavering van recreatie ondernemingen.

Door een inspreker wordt verzocht om de grens tussen de Voordelta en Voornes Duin zodanig te wijzigen dat de Brielse Gatdam geheel onder Voornes Duin valt.

Hieraan is tegemoet gekomen. De Brielse Gatdam is geheel ondergebracht bij Voornes Duin; de overheveling heeft tot gevolg dat ook de grens van de Voordelta is aangepast.

Het is voor een inspreker onduidelijk waarom het landgoed 'De Duintjes' buiten het aanwijzingsbesluit is gebracht. Ook wil deze inspreker weten waarom het gebied tussen Olaertsduin en de Schaapskooi buiten de aanwijzing is gehouden.

De Duintjes is opgenomen, echter zonder de bebouwing en tuinen. In het gebied tussen Olaertsduin en de Schaapskooi zijn geen duinhabitats aanwezig, waardoor dit gebied geen betekenis heeft voor de instandhoudingsdoelen. Om die reden maakt het geen onderdeel uit van het Natura 2000-gebied.

Een inspreker heeft voorgesteld om een aantal percelen aan de binnenduintrand toe te voegen, die onderdeel uitmaken van de Ecologische Hoofd Structuur en die in eigendom zijn van Dienst Landelijk Gebied of natuurbeheerorganisaties.

Hieraan is tegemoet gekomen wat betreft enkele percelen in eigendom van Natuurmonumenten en het Zuid-Hollands Landschap. Zie ook paragraaf 3.3 van deze Nota van toelichting.

Een andere inspreker meent dat de Zuidpolder en de Schieveense polder in Delfland een juridische bescherming moeten krijgen, omdat die polders van belang zijn als voedselgebied voor de Lepelaars in het Vogelrichtlijngebied Voornes Duin.

Het voorstel is niet overgenomen omdat uitbreiding van het Vogelrichtlijngebied Voornes Duin in deze procedure alleen aan de orde is, als de genoemde polders tevens Habitatrictlijngebied zouden zijn, en de voorgestelde uitbreiding onderdeel zou zijn van het Habitatrictlijngebied Voornes Duin (zie paragraaf 2.2.5. van de Nota van Antwoord). En dat is voor de genoemde polders niet het geval. Bovendien vormen deze polders geen landschappelijke eenheid met Voornes Duin (zie het Natura 2000 doelendocument (2006), bijlage 9.1.1.c.).

Vanwege het feit dat de Delta als één ecosysteem kan worden gezien, achten meerdere insprekers het wenselijk om de Delta aan te wijzen als één Natura 2000-gebied met uitwisselbare instandhoudingsdoelstellingen tussen de deelgebieden.

Aan het verzoek om gebieden samen te voegen is niet tegemoet gekomen. In de Nota van Antwoord paragraaf 2.1.4. staat waarom niet. Uitgangspunt voor de indeling van Natura 2000-gebieden zijn de aangewezen gebieden (Vogelrichtlijn) en de lijst van aangemelde gebieden (Habitatrictlijn). De diverse Natura 2000-gebieden verschillen te zeer om tot verdere samenvoeging te besluiten. Zo zijn de ecologische verschillen tussen de Deltawateren zeer groot (getij of vrijwel vast peil, rivierinvloed, zoet/zout gradiënt). De uitwisselbaarheid van doelen is dan ook niet mogelijk, anders dan dat voor enkele specifieke soorten. Het is wel mogelijk om voor bij elkaar liggende gebieden één beheerplan op te stellen.

Een inspreker merkt op dat uit het aanwijzingsbesluit volgt dat geheel Voornes Duin is aangewezen als Vogelrichtlijngebied, terwijl uit de kaart blijkt dat alleen het Quackjeswater en het Breede Water als Vogelrichtlijngebied zijn aangewezen. De tekst en de kaart zijn aldus met elkaar in tegenspraak.

De tekst van de Nota van toelichting paragraaf 3.3. luidt: Het Vogelrichtlijngebied omvat alleen het Breede Water en Quackjeswater.

Een inspreker stelt een kleine wijziging voor in de tekst van paragraaf 3.3 uit de Nota van toelichting. In de tekst van de vijfde bullet moet het woord 'uitgevoerd' worden toegevoegd na 'herinrichtingsplannen heeft..'

Deze suggestie is overgenomen.

Opgemerkt wordt dat de aanwijzing als Wetland de oude grenzen van het Vogelrichtlijngebied volgt en niet de aangepaste begrenzing. Het is voor inspreker niet duidelijk of de aanwijzing tot Wetland een zelfstandige juridische status heeft of dat de bescherming van het gebied nu geheel via het Natura 2000-regime verloopt.

De aanwijzing als Wetland die in 2000 is geschied, wordt door dit besluit niet gewijzigd. De aanwijzing als Wetland heeft slechts een beperkte status en in het gebied dat in 2000 als zodanig is aangewezen, wordt op basis van artikel 46, derde lid onder b, van de Flora- en faunawet de jacht niet geopend.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

Er zijn in de zienswijzen veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie ervan.

Er wordt in een aantal zienswijzen de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

In de besluiten wordt er volgens weer andere indieners niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatwijziging, terwijl deze wijzigingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. Weer in een aantal andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor vele soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mogen worden.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van dit gebied voor de recreatie en de visserij. Waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot economisch belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor vele indieners onduidelijkheid en het plaatst voor hen het overleg over het beheerplan onder grote spanning. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking daarvan kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt daarom pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daar de uitwerking van. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een

landelijke gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel zal moeten zijn of zal moeten toenemen en dit zal in de toekomst ook zo moeten blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle voor dit habitat typische planten- en diersoorten kunnen worden behouden. Dit geldt niet alleen voor de bescherming van een habitatype. Ook wanneer de aanwijzing zich richt op de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort kan de betreffende soort alleen adequaat beschermd worden wanneer bij de praktische uitwerking van deze bescherming de te nemen maatregelen zich tegelijkertijd richten op de habitat of het leefgebied van de betreffende planten of diersoort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een vogel of soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Daardoor kan er bij deze soorten alleen een gunstige staat van instandhouding worden bereikt wanneer ook de gebieden buiten het Natura 2000-gebied daarbij worden betrokken. Bij een aantal vogelsoorten zijn vooral de foerageergebieden bewust buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of ze zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden, omdat de functies van deze gebieden niet duurzaam gegarandeerd konden worden zoals bij braakliggende bouwterreinen. Deze gebieden kunnen vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie soms toch een belangrijke rol spelen bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Dit geldt feitelijk ook voor invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied, dan wel voor het vermijden of het opheffen van negatieve invloeden. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de habitats van soorten haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend op basis van ecologische criteria wordt vastgesteld. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld.

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld.

Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. Aanleiding hiervoor is dat verbetering van de ecologische vereisten niet haalbaar wordt geacht, of dat inspanning voor het verbeteren van de ecologische vereisten niet opweegt tegen de extra bijdrage die een gebied daarmee zou kunnen leveren aan de realisering van het Natura 2000-doel op landelijk niveau. Eén van de hoofdlijnen van de Natura 2000 contourennotitie zegt namelijk dat in beginsel de bestaande kwaliteit en omvang in Nederland en in concrete gebieden te handhaven zijn en waar nodig in een gunstige staat van instandhouding te brengen zijn. Daarbij is een hogere inzet

nagestreefd voor soorten en habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan.

Het is logisch dat Nederland voor soorten en habitattypen waarvoor Nederland binnen de Europese Unie relatief belangrijk is, een relatief grote bijdrage én grote inspanning levert. Voor habitattypen als Grijze duinen, Groenknolorchis en Nauwe korfslak geldt dit bijvoorbeeld. Voor deze habitattypen en soorten heeft Nederland de situatie nog niet geheel op orde.

Daar staat tegenover dat een minder hoge inzet wordt nagestreefd als van Nederland redelijkerwijs niet verwacht kan worden dat een bepaalde soort of habitatype (op die plaats) op de langere termijn in een gunstige staat van instandhouding gebracht kan worden. De Natura 2000-doelen zijn daarom zo veel als mogelijk geformuleerd binnen de kaders van bestaand EHS beleid en bestaand beleid met betrekking tot mest en waterhuishouding. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de sense of urgency op de korte én langere termijn aanvullende maatregelen nodig.

Contour 'strategisch localiseren'

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Dit is het gehanteerde principe van 'strategisch lokaliseren', namelijk behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities.

Hiertoe zijn bij de voorbereiding diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA¹⁶. Dit principe is in lijn met artikel 2 van de Habitatrichtlijn. Uit dit artikel vloeit de verplichting voort dat de in dit kader genomen maatregelen de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang wel in een gunstige staat van instandhouding beogen te behouden of te herstellen.

Waar en in welke mate de habitattypen en leefgebieden op orde moeten komen zijn keuzes die in samenspraak met terrein- en waterbeheerders en andere overheden zijn gemaakt. Concreet betekent dit dat in de toekomst de inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op dat natuurbelang. Het kan ook betekenen dat de begrenzing van gebieden zijn aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen de resultante van deze afwegingen. Op grond daarvan bestaat de verplichting om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen, zodat ook op landelijk niveau de gewenste staat van instandhouding bereikt kan worden. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2006) daarbij is geweest, dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk 4 van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

¹⁶ KIWA & ECG (2005/2006) Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden.

Belangenafweging

Het voorgaande betekent ook dat de afweging tussen economie en ecologie binnen de voorwaarde moet plaatsvinden dat het Natura 2000-netwerk, namelijk een goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten, dient te waarborgen. Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaalde habitatype of soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstellingen van andere Natura 2000-gebieden, waar dezelfde habitattypen en soorten (kunnen) voorkomen. Dat betekent dat er weliswaar per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk voor elke aanwezig habitatype of soort hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan er daarom ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Hoewel zeer goed beseft wordt dat duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaken van het Zeeuwse en Zuid Hollandse toeristische product, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Langs de gehele (Nederlandse) kust vindt er een intensief recreatief gebruik van de stranden plaats. Dat betekent dat de bescherming van kusthabitattypen altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden. Dit specifieke gebied is een robuust duingebied waar ondanks de toeristische druk een aantal habitattypen zich nog steeds in een goede staat van instandhouding bevinden. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van weer een aantal andere duinhabitattypen noodzakelijk om voor deze habitattypen en soorten een herstelopgave te formuleren. De belangrijkste herstelopgaven hebben met name een relatie met het (grond)waterbeheer en zijn voor wat betreft de binnenduinrand zelfs als urgent te kwalificeren. Dat betekent dat er voor het behoud van deze habitattypen op korte termijn maatregelen genomen zullen moeten worden, omdat anders herstel niet meer te realiseren zal zijn. Het strand, maar zeer zeker ook de duinen zijn de belangrijkste trekpleister voor het toerisme en het toeristische bedrijfsleven is dan ook zeer gebaat bij een adequate instandhouding van dit gebied. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector op Voorne. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Lage aantallen

Er kan zich de situatie voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is en dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of –soort.

Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord).

Complementaire doelen

Er kan zich ook de situatie voordoen dat een bepaald habitatype of soort niet in een gebied voorkomt, terwijl daarvoor wel een instandhoudingsdoelstelling wordt vastgesteld. In die situatie is er echter bewust de keuze gemaakt om daarvoor een (complementaire) doelstelling op te nemen. Deze zogenaamde aanvullende doelstelling is alleen opgenomen voor soorten en habitattypen, waarvan de staat van instandhouding sterk onder druk staan en waar een duurzame instandhouding op Europees niveau in belangrijke mate afhangt van de Nederlandse bijdrage (zie ook pagina 35 en verder van het Natura 2000 doelendocument (2006)). Deze doelen maken dan volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten en genieten de volledige bescherming van de wet, maar worden in dit stadium nog niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de goede staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of soort kan worden bereikt is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor dat betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze valt op een overzichtelijke wijze na te gaan op welke wijze de staat van instandhouding van het betreffende habitatype of de soort zal worden gerealiseerd. Het is echter slechts een indicatieve vermelding, want het is zeker niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden. Daarnaast worden in een bijlage bij het besluit de ecologische vereisten van de relevante soorten dan wel van de relevante habitatypes vermeld. Dat levert bij het opstellen van het beheerplan een goed uitgangspunt voor de te nemen maatregelen. Naast de uitgebreide onderbouwing in het aanwijzingsbesluit staat ook een belangrijk deel in de verschillende beleidsdocumenten, zoals het Natura 2000 doelendocument (2006), het Natura 2000 profielendocument (2006), de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006) en de leeswijzer bij de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006). De beleidskeuzes die in deze documenten zijn gemaakt vormen het uitgangspunt voor de besluiten.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstellopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft echter geen meerwaarde, omdat dit volgt uit het Natura 2000 doelendocument (2006) en uit de uitgebreide Nota van toelichting op de besluiten.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

In paragraaf 3.8 van de Nota van Antwoord staat onder andere dat de landelijke doelstelling de som omvat van de gebiedsdoelen, in samenhang met de toegekende functies voor de levensbehoeften, én de vogels die in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk bijdragen aan het landelijke doel. Naar verwachting is met de huidige selectie van Natura 2000-gebieden de Nederlandse bijdrage aan het Natura 2000-netwerk gewaarborgd. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald, of dat bijstelling nodig is.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de huidige staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar het (minimaal) benodigde aantal en/of oppervlak leefgebied of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren. Nederland heeft immers niet de verplichting op zich genomen een bepaald oud niveau te behouden of opnieuw te bereiken. Wél om maatregelen te nemen die de natuurlijke flora en fauna van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding houden of brengen. De nulmeting waar diverse insprekers het over hebben, is feitelijk de huidige staat van instandhouding van een soort of habitatype in een specifiek gebied. Deze vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstelling van de soort of het habitatype in het gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet

gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze planningen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale stand van zaken en omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor realisatietermijnen. Omdat de natuur zijn eigen termijnen stelt, is ervan afgezien om in de aanwijzingsbesluiten een concrete realisatietermijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen te noemen. Dit is geheel in lijn met de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. In beide richtlijnen wordt geen termijn genoemd voor het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten. Het opnemen van een termijn waarbinnen de doelstelling moet zijn gerealiseerd past dan ook niet binnen de gebruikte systematiek.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Zoals de budgetten voor de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

De 'ten gunste van' bepaling

In sommige gevallen is er een zogenaamde 'ten gunste van' bepaling gebruikt. Daarmee wordt aangeduid dat de aanwezigheid van een bepaald habitatype mag afnemen ten gunste van andere habitattypen of soorten die sterk onder druk staan en waarvoor in een gebied de doelen in termen van uitbreiding omvang leefgebied of uitbreiding oppervlakte zijn geformuleerd.

Ook het onderhavige besluit kent de bepaling dat de oppervlakte Duindoornstuwelen mag afnemen ten behoeve van het habitatype Witte duinen, Grijze duinen of Vochtige duinvalleien. Bij voorbeeld Grijze duinen zijn als habitatype in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om zowel de oppervlakte te vergroten als de kwaliteit te verbeteren. Bij het vergroten van de oppervlakte valt het zeker niet uit te sluiten dat dit deels ten koste gaat van andere aangrenzende habitattypen, zoals Duindoornstruwelen. Gelet op het ecologische belang om de staat van instandhouding van dit habitatype te verbeteren, is hier de bewuste keuze gemaakt dat dit ten koste mag gaan een ander habitatype met een gunstige staat van instandhouding.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker heeft verzocht om de doelstelling van habitatype 2190 om te zetten in een verbeterdoelstelling, conform het beheerplan van Zuid Hollands Landschap. Dit draagt ook bij aan de verbeteropgave voor de Noordse woelmuis.

Hieraan is voor H2190 subtype B (Vochtige duinvalleien, kalkrijk) tegemoet gekomen omdat er de afgelopen jaren een duidelijke afname heeft plaatsgevonden van oppervlak en kwaliteit van dit gebied dat van oudsher voor dit subtype een zeer grote bijdrage heeft geleverd aan het landelijke doel. Voor subtype A (Vochtige duinvalleien, open water) wordt geen kwaliteitsverbetering nagestreefd omdat dit type van belang is voor watervogels. Zie ook de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling van paragraaf 5.3.

Een inspreker meent dat de landelijke doelen voor de Tapuit en de Grauwe klauwier onvoldoende worden gedekt door de doelen per gebied. Het ontbrekende deel zou onder andere moeten terugkomen in de instandhoudingsdoelen van Voornes Duin. Specifiek voor de Tapuit en de Grauwe klauwier zou een complementair hersteldoel moeten worden geformuleerd voor Voornes Duin.

Een andere inspreker heeft verzocht om een regionale instandhoudingsdoelstelling voor de Tapuit op te nemen.

De voorstellen zijn niet gevolgd omdat de Tapuit en Grauwe klauwier in Voornes Duin niet voldoen aan het criterium van aanwezigheid van meer dan 1% van de nationale broedpopulatie. Bron: De gemiddelde omvang van de populaties per gebied in het jaar 2001 volgens SOVON & CBS 2005.

Bij het vaststellen van de doelen voor Voornes Duin is niet uitgegaan van een bepaald jaar als referentiejaar. Bijvoorbeeld het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied in dit geval. Ook heeft Nederland geen verplichting op zich genomen om een bepaald oud niveau voor in dit geval de genoemde vogelsoorten te behouden of opnieuw te bereiken, maar om maatregelen te nemen om op landelijke schaal de natuurlijke habitattypen en de wilde dieren- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te brengen (zie paragraaf 3.18 Nota van Antwoord).

Een inspreker verzoekt om aan de instandhoudingsdoelstelling toe te voegen dat de Aalscholver mag worden teruggedrongen als dit noodzakelijk is voor het behoud van de Lepelaar (1). Dezelfde inspreker verzoekt het instandhoudingsdoel voor de Kleine zilverreiger te continueren.

(1) Het eerste voorstel is niet overgenomen omdat een 'ten gunste formulering' slechts in een beperkt aantal situaties is gebruikt, namelijk waar dit gezien de landelijke staat van instandhouding en de geformuleerde landelijke doelen strikt nodig is. Voor de Lepelaar is de landelijke staat van instandhouding gunstig. En voor het bereiken van de landelijke instandhoudingsdoelstelling wordt het voorstel niet strikt noodzakelijk geacht. Wel kan met het beheerplan de ruimte gezocht worden om beheersmaatregelen uit te voeren. Zie ook de Natura 2000 doelendocument (2006) hoofdstuk 3.3., en het Natura 2000 profielendocument (2006).

(2) Het tweede voorstel is overgenomen. Zie ook de toelichting van Bijlage B, paragraaf 4.3.

Volgens een inspreker bevat artikel 2, lid 3 van het ontwerp aanwijzingsbesluit een feitelijke onjuistheid. Volgens dit artikellid vervalt in paragraaf 4.2 van de Nota van Toelichting bij het eerder genomen besluit met kenmerk (TRCJZ/2002/5725) o.a. de vogelsoort Kleine zilverreiger. Volgens inspreker worden in deze paragraaf echter alleen de grote zilverreiger en de visarend genoemd.

Deze onjuistheid is in het definitieve besluit hersteld. Zie de toelichting van Bijlage B, paragraaf 2.

Een inspreker wil weten waar en in welke mate het type duindoornstruwelen H2160 gaat verdwijnen ten gunste van de duintypen H2130 en H2190. Meer in het bijzonder wordt gevraagd of en in hoeverre de keuze voor grijze duinen en vochtige duinvalleien gevolgen heeft voor de nu aanwezige zoogdieren en (niet)-broedvogels.

De precieze ligging van de genoemde natuurwaarden zijn aan veranderingen onderhevig. Daarom is dit aanwijzingsbesluit niet de juiste plaats om op deze vraag antwoord te geven. In het Beheerplan Voornes Duin zal het beheer van het gebied worden vastgelegd in omvang, ruimte en tijd. Bij voorkeur door kaarten wordt daarbij gedetailleerde aandacht besteed aan de vraag waar habitattypen liggen en waar het beste beheermaatregelen kunnen worden getroffen (zie paragraaf 1.3.4. punt 3 van de Nota van Antwoord). De beoordeling van mogelijke negatieve gevolgen van beheersmaatregelen voor zoogdieren en andere (niet)-broedvogels dient plaats te vinden bij het opstellen van het Beheerplan. Het beheerplan dient onder andere een relatie te leggen met andere wet- en regelgeving zoals de Flora – en Faunawet.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van Voorne. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de gedane toezeggingen in het kader van de nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de relatie met het toetsingskader voor ammoniak, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen, het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen.

In één zienswijze wordt erop gewezen dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als ijkdatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door een ijkdatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan.

Regulering bestaand gebruik

In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig.

Ook zal in artikel 19d, derde lid, van Natuurbeschermingswet 1998 van het op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik worden vastgelegd op welke wijze de ijkdatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State kritiek hierop werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht die sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd als bestaand gebruik geldt.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De doelen zoals ze in de besluiten zijn geformuleerd gelden als een verplichting, waaraan op een gegeven moment moet worden voldaan. De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten binnen dit proces dat de doelen bijgesteld kunnen worden. Hiervoor wordt ook verwezen naar paragraaf 3.4 Haalbaar en betaalbaar van de Nota van Antwoord en naar de drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld. Deze momenten zijn bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche, bij het opstellen van het beheerplan en bij de geplande evaluatie in 2015.

Nieuwe natuur

Nieuwe natuur is alleen meebegrensd wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied; dus wanneer de natuurwaarden er al zijn of al worden ontwikkeld. De tweede situatie is wanneer de nieuwe natuur noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren. Zoals in paragraaf 4.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld, blijkt uit Europese Jurisprudentie dat de selectie en begrenzing van Natura 2000-gebieden alleen kan gebeuren op basis van ecologische criteria. Dit betekent soms ook dat nieuwe natuur binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied is opgenomen en dat de beschermingsregels van de Habitatrictlijn ook betrekking hebben op deze gebieden.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebrengt. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Externe werking

Verder is het moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit kan zijn. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid daarvoor van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat kan dus betekenen dat wanneer het niet valt uit te sluiten dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde kan zijn. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige sprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij werd een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens gold alleen voor de effecten van ammoniakdepositie en is intussen vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens van waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt

van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Beschermde natuurmonumenten zijn hier niet aan de orde.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en op wijze waarop daarmee wordt omgegaan. De onzekerheid die bij de omgeving bestaat over de vergunningplicht voor het gebruik gedurende de periode dat er nog geen beheerplannen zijn vastgesteld, is voor een belangrijk deel onnodig. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren. In het licht van het voorgaande zal tot het tijdstip dat de beheerplannen zijn vastgesteld voor bestaand gebruik in beginsel alleen in uitzonderingssituaties een vergunningentraject worden ingezet (paragraaf 4.1.2. Nota van Antwoord). Voor gebieden met een ecologisch urgente situatie en waarin op korte termijn moet worden ingegrepen om te voorkomen dat verdere onomkeerbare achteruitgang plaatsvindt alvorens de beheerplannen zijn vastgesteld, kan een uitzondering gelden.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt daarom niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het laten loslopen van honden of het kitebuggyen. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. Zo staat in een besluit alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd.

Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing van bijvoorbeeld vaargeulonderhoud bij het opstellen van beheerplannen. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit in het geheel geen invloed op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied heeft, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen. Dat hoeft nog niet te betekenen dat de activiteit dan is toegestaan. Het kan zijn dat de activiteit op basis van het bestemmingsplan of op basis van andere regelgeving is verboden, dan wel dat het wordt overgelaten aan de eigenaar of de terreinbeheerder die voor dat terrein verantwoordelijk is (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrictlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europees-rechterlijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende plant- en diersoorten van het gebied maken, inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen indien herstel haalbaar is en voorzover nodig voor de instandhoudingsdoelstelling. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan zo'n gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen

betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Dit geldt niet alleen voor een bestemmingsplan. Ook voor reconstructieplannen en waterbeheerplannen (GGOR) geldt feitelijk een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen al dan niet bij hun nadere uitwerking op de gevolgen voor Natura 2000 afgestemd worden bij het opstellen van beheerplannen (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrichtlijn die ingrepen in het Natura 2000-gebied, bij afwezigheid van alternatieven, rechtvaardigen.

Bij projecten van de 'Zwakke Schakels' (deze bijzondere status is niet aan de orde voor Voornes Duin) ziet het ernaar uit dat er bij de meeste projecten goede mogelijkheden zijn om veiligheid en natuur te combineren.

Volgens paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord komen projecten en plannen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen.

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader ammoniak. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied¹⁷.

Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen, is besloten interim-beleid te ontwikkelen: het toetsingskader ammoniak en Natura 2000. Het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 is inmiddels vastgesteld. Het is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer. Het beoogt veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden, vooruitlopend op de beheerplannen, duidelijkheid te bieden over hun uitbreidingsmogelijkheden voor zover het ammoniak betreft.

De handreiking bevat een set afwegingscriteria ten behoeve van vergunningverlening in het kader van vooral de Natuurbeschermingswet 1998. Het toetsingskader geldt alleen bij aanpassingen, meestal uitbreiding, van agrarische bedrijven en niet voor bestaand gebruik. Op grond van dit toetsingskader kunnen veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden uitbreiden tot een voor dat gebied bepaalde maximum ammoniakdepositie of - door gebruik te maken van emissiearme technieken - binnen de huidige depositie. Daarnaast mogen graasdierhouderijbedrijven ook uitbreiden als ze grondgebonden zijn. Het toetsingskader geldt alleen voor aanpassing - meestal uitbreiding - van agrarische bedrijven en niet bij bestaand gebruik.

5.2 SPECIFIEKE REACTIE OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Een inspreker is van mening dat het habitatype Witte duinen conflicteert met het bestaande beheer van de zeereep.

Het antwoord is hiervoor gegeven in Bijlage C/paragraaf 5.1/Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000.

¹⁷ Alterra-rapport 1491, Gies en Bleeker (2007). Onderzoek naar de ammoniakdepositie op 5 habitatgebieden ten behoeve van het interim toetsingskader Natura 2000 en ammoniak.

Een inspreker benadrukt dat het aanwijzingsbesluit de Rotterdamse haven niet mag belemmeren. Om bestaand en toekomstig gebruik te kunnen continueren en harmonie tussen haven en natuur te krijgen stelt inspreker voor om het aangemelde gebied ten zuiden van het havenindustriecomplex (bestaande uit het Oostvoornse meer, Kleine Slufter en Brielse meer) als bufferzone te laten fungeren. Het gaat om een gebied waarin een vastgestelde geluidzone van het havengebied ligt.

Het voorstel is niet overgenomen. De motivering staat in de tekst van Bijlage C/paragraaf 3.1 Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Ook de wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt er bepleit dat dit gebruik ongehinderd voortgang kan vinden. Weer in een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van soorten als de Noordse woelmuis en Kleine zilverreiger. Er wordt in dit verband opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld aan deze belangen voorbij wordt gegaan. Tot slot zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen.

Ook de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld, hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft namelijk voor dat alle activiteiten die mogelijk schadelijke gevolgen voor een Natura 2000-gebied kunnen hebben, vergunningplichtig zijn. Het is wel zo dat daarbij zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt het concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Een beheerplan behoort duidelijkheid te verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal vervolgens in het beheerplan aan de orde moeten komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen zullen behandelen en hoe zij dit zullen opnemen.

De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitel kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de bescherming van een bepaalde diersoort, zoals de Eider, of habitatype is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als het dus voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals het streven naar een regionale levensvatbare populatie voor de Gewone zeehond in de Delta, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen en dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 geen afdoende mogelijkheid voor compensatie biedt. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en het zou in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Daarom kan men alleen in aanmerking voor schadevergoeding komen, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en een doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de

financiering van Natura 2000 waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke of rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. Daarom leveren de voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk dan ook geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM tast op geen enkele wijze het recht aan, dat een staat heeft om die wetten toe te passen, die hij noodzakelijk acht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.